

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL ANUAL :
În țară . . . 10 lei
În străinătate 12 »

UN CĂLĂTOR FRANCES ÎN ROMÂNIA DE ASTĂZI

Maî de mult, în vremile sălbatece și rele.

Se aude la Curtea «Grecului» — ai căruî urmași sînt astăzi Romîni indiscutabili — de la București sau Iași că vine un călător de cinste din Europa spre Constantinopol sau de la Constantinopol spre Europa, dacã nu cumva el bate, întîmplător, alte drumuri. Mare mișcare între boieri și slujbași. Se ieau măsuri aspre pentru mulțămirea musafirului. Cel mai elegant, maî ager, maî învățat și maî cunoscător de franțuzește dintre boierii tineri e numit *mehmendar* și trimis la punctul de graniță pe unde va sosi acel om cu perucã și pantalonî până la genunchi. El merge cu o carãtã a Curții, curățită, vãpsită din nou, cîrpitã și îmbrãcatã pentru acest prilej. «Siorul» călător (*signor, sieur*) sosește: strîmbînd din nas, el gãsește cã trãsura e o vechiturã caraghioasã, cã insoțitorul sãu, care se pierde în temenele și în vorbe dulci ca zaharicalele, e un maimuțoiu grosolan cusut în haine de preț și cã schimele lui de politețã nu fac nici douã parale. Și cînd se maî uitã la drumul noroiu, înghețat, prãfos ce se deschide înnaintea lui... Nu, de sigur pe acolo se poate ajunge numãi în iad.

Și carãta pornește, trasã de telegari focoși cari înving maî totdeauna greutățile aceluî drum mare nepietruit sau sãmãnat cu bolovanî din riuri. Cînd s'ar întîmpla sã stea în loc, sãtenii de pe margine, cu pîrcãlabii, vãtãmanii, vornicii lor, sînt gata sã ajute. Se cufundã în apã pãnã în git, își incheie opincile 'n noroiu, își indoaie trupul supt greutatea roșilor pe care le țin în umerii lor. Călãtorul blastãmã: ce țarã și ce bãdãranî sãlbateci și rãspingãtori! La conace, cãpitanul de *menzil* (de poștã, i se va zice maî tãrziu) așteaptã cu toate cele gătite: nevasta a direticat prin casã, a pus perdeluțe albe la ferești, a potrivit oale cu flori, care sã salute pe drumet. Cum se va auzi tropotul și sunetele cele multe ale carãtei zgduite și ciocnite și slãbite din toate încheieturile, rãpede fața de masã, și puii de gãinã pe taler. Omul Europei sosește: stã, mîncã, bea, și zîmbește cu despreț:

«Ce casă, ce mîncare, ce oameni!». Se ajunge la București, la Iași: escortă de Arnăuți, steaguri, muzică turcească, altă carătă, cai domnești. Ce paradă ridiculă, zice drumețul, care se plînge că-l doare tot trupul de scuturătură. Audiența la Măria Sa: toți slujbașii se îngrămădesc în calea lui, cînd intră carăta cu secretariul, cu Postelnicul poate, aducînd pe oaspete. El trece prin ganguri, prin cămări și ajunge, printre temenele și parfumuri orientale, în ietacul unde-l așteaptă Voevodul.

Acesta a fost dragoman și știe din Constantinopol limba, apucăturile «evropienesti». După dulceții minunate, și cea mai aromatică dintre cafele, după oferirea unei pipe cu tabacul turcesc cel mai scump, începe vorba, în franțuzește, și în ce bună franțuzească une ori! Domnul întreabă una, alta, tot lucruri pe care le socoate plăcute musafirului. Acesta răspunde dulce, zîmbește. Ce mulțămît trebuie să fie, gîndește «Grecul», care-l petrece cu cea mai îngrijită cinste până la cellalt hotar.

Și iată că peste un timp apare cartea, scrisă cu meșteșug, colorată, strălucitoare de spirit. Vodă aprinde ciubucul și, cu lumina pe față, începe a ceti. Și ce batjocuri Doamne, și ce ironie, și ce usturătoare șfichiuri... Ce mulțămîtă țigănească! Literatura asupra țărilor noastre s'a îmbogățit cu o carte de valoare, pe care învățații viitorului o vor comenta cu sfințenie.

*

Acum.

Nu mai sînt Voevozi cu ișlice și fermele, nici tineri mehmendari cu pricepere în temenele, nici țeranî cari să ridice pe umerii lor carăta domnească cu străinul, nici căpitanî de menzil și căpitănese așteptînd pe oaspete în colțul perdelilor albe, nici ietacuri aromite cu odogăciu. Sîntem o țară «europeană»: avem funcționari demni, drumuri bune, oteluri, saloane, audiențe. Călătorul care ne vizitează sosește cu scrisori de recomandație sau cu faima sa personală, pe care n'o ignorează nimeni într'o societate trăind așa de mult în curentele literare apusene. Și-a luat carnete, aparate de fotografie, albumuri de schițe. Un singur lucru l-a uitat, dar nici nu e de nevoie: cunoștința țerii și neamului spre care vine, pentru a le vedea. Pentru ale vedea și a scrie despre ele.

Să zicem că drumețul e d. André Bellessort, autorul unei cărți vestite asupra «Societății iaponese», premiat de Academie, colaborator la «Revue des deux mondes». D-sa are nevoie de lucruri originale și care să aibă, pe cît se poate, și o parte stîngace, veselă. Ca orîcărui călător literar din timpurile noastre, îi trebuie culoare locală și elemente de satiră.

Micul tren românesc se coboară răpede de la Predeal, de de-asupra muntelui. Azuga, Bușteni, Sinaia... Stații ca oriunde, conductorii în uniformă francesă, ofițeri ca la Paris. În reședința regală un castel renan. În vagonul de clasa întâi, în stradele capitalei de vară, la cofetării, în parc, în saloane, — franțuzește, lucruri franțuzești, cărți franțuzești. Călătorul începe a se enerva: el a venit doar pentru coloare locală. Și nu e! Și cel puțin de ar fi materialul pentru satiră. Dar imitația e perfectă!

Și, cînd va intra în București, același lucru. Și la Cerneți sau la Mihăileni, și în orice casă de surtucar din sate, — cam tot așa. Păcat de drum...

Dar te poți gîndi: nu haina face pe om și nu omul face natura, *toată* natura și cea mai înaltă. În această țară în care cauți zădarnic «stilul românesc», în care hangiul evreu, industriașul mare sas, lucrătorul ungar, zarzavagiul bulgar, politicianul grec, guvernanta francesă, lăutarul țigan te fac să bănuiești o regiune geografică, «fără tradiții, fără moștenire, incapabilă de a-și ajunge, făcută dintr'o bucată de voința oamenilor săi politici», — e un suflet al oamenilor și un suflet al lui Dumnezeu, care trebuie bine cunoscut.

Călătorul va întreba poate despre acestea. I se va răspunde, ca d-lui Bellessort, vorbindu-i despre trecutul nostru prin descrieri ca acele de mai sus, din care el va scoate încheierea că strămoșii noștri erau mai jos decît cei mai de jos sălbateci, prin cărțile «magistrale», «monumentale», «excelente» ale d-lor Xenopol și Pom-pi-liu E-li-a-de, care silesc la aceiași încheiere. I se va răspunde vorbindu-i despre present printr'un program politic sau printr'o vanitate personală. I se va vorbi despre artă și literatură prin cîteva contrafaceri sau articole de *șic*. I se va vorbi despre natura românească prin excursii de la un castel la altul, cu cîte o mănăstire ca distracție curioasă. I se va vorbi despre țeran prin cutare revendicații socialiste.

Omul va crede că a înțeles toate, — va rîde în gîndul său, și despre informatori și despre țara lor, și, întors la el acasă, va scrie.

Iar ai noștri vor rămîne uimiți affind din ultimul număr din «Revue des deux mondes» că d. Bellessort... a mai văzut toate aceste lucruri «în republicele Americii de sud», și că lucrul care e mai bun la noi sînt încă dulcețile.

Articolul d-lui Bellessort făgăduiește însă o urmare. Vom vorbi și de aceasta, la vremea ei.

NOAPTE

N'ai somn în astă noapte de-așteptare!..
 Nicî pace n'ai: Din soarele de ieri,
 O rază, un mănunchiū de scînteieri,
 A 'ntîrziat în ochi, tremurătoare —
 Și nu se'nchid pleoapele-arzătoare...
 Ți-î inima numai de visuri plină...
 Ca 'ntr'o biserică strălucitoare,
 Cînd se aprind făcliile la deni,
 Așa de-odată s'a făcut lumină
 În sufletul neadormit pe care
 Se scutură dulci stoluri de vedenii...
 Iar amintirea prinde să deșire
 O tînără poveste de iubire:
 Era'n amurg. Pe drum nici-o viață...
 Doar doi înșiorași, în pașuri line
 S'ai strecurat supt plopul cel înalt —
 Și-atît de-aproape se priviau în față,
 Că fiecare se vedea pe sine
 În ochi celuilalt.
 Dar ochii ei curînd în jos căzură...
 Întîiū a sărutat-o el pe gură:
 De-apururi gura dulce, ca de-albină,
 Să înflorească 'n zîmbet de lumină!..
 Apoi — din noi pe gura ce sta mută:
 Să spuie numai vorbe dulci și glume!
 Apoi pe ochi: să nu mai vadă 'n lume
 Decît pe fericitul ce-î sărută!..
 Pe urmă? N'a fost vis, ci o furtună
 Ce zguduie adînc, adînc răsună...
 Orbi, fericiți, în clipele acele
 Eraū biruitorii sorți grele, —
 Tot mai aprinse sărutări își dau —
 N'aveau răgaz să cugete la ele,
 Nicî vreme să le numere n'aveau.

O suflate! Doineste și tresaltă!
 Tu, tu ești fericitul din poveste!
 Iar rîzătorul chip cioplît de daltă
 E visul tău și-a ta domniță este...
 Tresaltă, suflate al mieu, și cîntă!

De astăzi n'ai să tremuri singuratic
 Și nu vei mai privi, plîngînd, la stele —
 Acum ești numai cîntec și jărătic —
 Ca ele viu — nemuritor ca ele...
 Tresaltă, suflate al mieu, și cîntă!

De-acum nu vei mai gîndi la moarte
 Căci azi, de Ea, nimic nu te desparte...
 C'un zîmbet, cu o vorbă spus'alene
 Ea dete somn durerii pămîntești;
 A dat vieții glasuri de Sirene —
 Umplu întreg pămîntul de povești...
 O suflate al meu! Tresaltă, cîntă!

* * *

Cînd fu să plece, ea-mi șopti: Pe mine!
 Dar mîna mea n'a ei mult timp rămîne...
 Nici-un cuvînt n'a rupt tăcerea sfîntă —
 Doar de departe a răspuns șoptirii
 Prelungul fluier al privighetorii —
 Pe mine! Iată șoapta fericirii
 Ce mîna clipele și mișcă sorii...
 Pe mine! Orișice ungher al firii
 Îmi pare că repet'aceste șoaapte.

Destramă-te mai repede, o noapte,
 În drumul veșniciei!
 De ce n'am aripile vijeliei
 Să mă înalț la pulberea de stele
 Și să le sting pe rînd
 Supt fălfiirea aripilor mele —
 Să vie sfîntul «mîine» mai curînd!..

...Dar zorii rumenesc: Norocul vine —
 El poleește vîrful, brazii, coasta,
 Și plin de vis s'apropie de mine...
 De ce nu sînt un zeu în clip'aceasta!

*Orice dureri de pe pământ aş şterge :
Aş izbucni în cîntece divine,
Să'mpart la toată lumea care plînge
Salutul unei fericiri ce vine...*

Fii tare, inimă! Norocul vine...

P. CERNA.

TĂMBĂLĂUL

— Fragment din romanul istoric DIN STRĂBUNŢI. Vol. II. —

... Ține-te de mine! — grăi Mușat urmîndu-și drumul iute ca ori-și-ce croitor care-și iubește meseria. — Mai e încă mult până la Sfînta Sofia, și îndesuiala are să fie din ce în ce mai mare... Bagă de seamă să nu te pierzi!

Părintele Manea ¹, sosit abia de două zile la Constantinopol, se ținea după el, mergînd cu pas grăbit și uitîndu-se sperios la casele mari și la mutrele străine, printre care trecea. Făcîndu-și drum prin mulțimea tot mai deasă și mai zorită, el se lovia la tot pasul, ici de unul, care-l împingea la o parte, ca să-i apuce înnainte, colo de altul, care-î venia în față și se izbia de el, și mai departe de iar altul, care-î sta 'n cale, și se simția ca 'n timpul fioroasei învîlmășeli din noaptea în care o pierduse pe Ana ².

«Ține-te de mine! — îi zicea mereu Mușat, lunganul, care făcea pașii mari. — Bagă de seamă! — îi zicea iar, uitîndu-se înapoi ca un părinte îngrijat de copilul său. — Bociule! Bociule! — strigă apoi de odată alergînd la stînga, spre un om mărunt, sprinten și cu ochii vioi.

Bociu, argintarul, tot Român din Pînd și el, îi era bun prieten. Ținea, ca să facă și el cunoștința Părintelui Manea.

«Iată, — îi zise plin de zel, — Părintele Manea, preot de ai noștri, venit de departe, de peste Dunăre. O să afli multe! multe o să afli!

«Nu se poate! Tocmai de peste Dunăre!? grăi argintarul, uitîndu-se cu neîncredere la Părintele Manea, care-l încredința, dînd mereu din cap, că e adevărat ceia ce i se spune.

«Dar nu avem timp de pierdut, urmă Mușat. Le vei afla toate și te vei mira. Acum să grăbim, ca să ni putem găsi un loc bun. Mă bucur că te-am găsit. Știi multe și cunoști pe oameni. Meseria ta e boierească și te pune în legătură cu cei mai de frunte dintre învîrtitorii treburilor. O să ne dumirești și pe noi.

«Așa e! răspuse omul mărunt. Pe cine nu cunosc eu!? Ce nu poate să afle un om care îi știe pe toți!?

«Să mergem mai iute! stăruî iar lunganul.

«N'avem nevoie să grăbim, — îi răspuse Bociu, pășind mărunțel în urma lui. — Procesiunea pleacă de la Sfînta Sofia numai după încheierea liturghiei».

«Țin însă ca Părintele să vadă și slujba.

¹ Părintele Manea e preot muntean, a căruia soție a răpît-o Bulgarii.

² Ana e preoteasa răpîtă și ajunsă în cele din urmă la Constantinopol.

«Asta nu se poate, întîmpină Bociu. Dacă intrăm în biserică, la ieşire îmulzeala e prea mare şi nu mai vedem nimic. Trebuie să trecem înainte şi să ni căutăm un loc bun în apropierea Hipodromului.

«Aş! ce să căutăm la Hipodrom!?

«Se vede că nu ştii nimic, întîmpină argintarul, care le ştia toate. Mergi, te rog, mai încet, că nu ne putem ţinea de tine. Faci paşii ca corii. speriaţi!

În apropierea bisericii Sfînta Sofia stradele erau întesate de lume, care se 'ndesuia, făcînd un zgomot ameţitor. Ciţiva paşi înaintea lui Muşat mulţimea se 'nvîrteja împrejurul unui neguţător pîntecos, care, împins mereu şi 'nghioldit din toate părţile, se ţinuse cîţva timp gîfiind, dar în cele din urmă-şi pierduse răsufierea şi căzuse leşinat. Ceva mai la dreapta un plăcîntar, căruia trecătorii îi răsturnaseră tava din cap, dedea răcnind cu coatele împrejurul său, ca să depărteze pe ştrengarii ce tăbăriseră asupra bucăţilor risipite. În cealaltă parte a stradei strîmte se stîrnise o încăierare, iar mai spre mijloc un pungaş prins asupra faptei şi luat în pumni se opintia să scape şi să se strecoare prin învălmăşeală. Pretutîndenî, ţipete, zbierete, răcnete şi hohote ca 'n fundul iadului. Nu mai putea acum Muşat să-şi facă paşii de cocor speriat, şi părintele Manea-l apucă de pulpană.

«Să nu mergem înainte, să nu mai mergem, să ne oprim aici, să ne întoarcem, grăi dînsul, cuprins de vie emoţiune. Nu mai vedea şi nu-şi mai putea desluşi nimic din cele ce se desfăşoară împrejurul lui. Mulţimea îndesuită i se părea ca un balaur cu miî de capete, care se zbate şi 'nghite tot ce-i cade 'n preajmă. — Ce am mai putea să vedem?

«Aş! — întîmpină Muşat. — Dar n'am văzut încă nimic.

«Trebuie să trecem înainte spre Hipodrom!» adăugă iar Bociu.

De odată, departe, înainte, spre Sfînta Sofia, se stîrni o furtună de hohote, şi lumea toată se revărsă de-a 'mpinsele într'acolo.

De spre Hipodrom veniau călare pe catiri trei măscărici îmbrăcaţi în haine călugăreşti şi, strîmbîndu-se 'n fel de fel de chipuri, îndemneau lumea să apuce spre Hipodrom, căci de acolo are să vie 'n mare procesiune Papa de la Roma, ca să se pupe cu Patriarchul, iubitul lui prieten. Agenţii risipiţi anume prin mulţime îi aclamau zgomotos şi făceau fel de fel de glume asupra Papei şi asupra Patriarchului¹.

«Hăhăhă! — hohotia unul. — Cum îl chiamă pe Papa acela?

«Ioan îl chiamă! răspundea altul, că botează pe toţi păgîniî, citeşte evanghelia şi are gura de aur».

«Nu se poate să-l cheme Ioan, striga iar altul. Dacă Patriarchul e eunuc, Papa, care e mai mare decît dînsul, trebuie să fie femeie. Ioana îl va fi chemînd! Hahaha!».

«Ioana e Papa, Ioana!» așa merse vestea din gură 'n gură, şi peste puţin nu mai era nimeni care nu ştia că Papa e o femeie de la Atena, care a ştiut să potrivească lucrurile așa, ca să fie luată drept bărbat, dar a păţit de curînd o mare ruşine, în timpul unei procesiuni. Ce hohote! ce hohote!

În zadar ar mai fi făcut acum Părintele Manea încercarea de a se întoarce, căci era dus pe sus de puhoiul viu ce se vărsa spre Hipodrom.

«Ce e la Hipodrom? ce e cu Papa?» — întrebă Muşat zăpăcit.

«Se vede, că nu ştii nimic! îi răspurse argintarul atotştiutor. — Ți-am spus, că la Hipodrom trebuie să mergem. Ai aflat, poate, că Barda, Cesarul, s'a dus zilele aceste la Patriarchie, să se cuminece, ear Patriar-

¹ Fapt petrecut în anul 857.

chul, nu numai că n'a voit să-i deie cuminecătura, dar l-a mai și gonit ca pe un nelegiuit din biserică».

«Pe Barda!?»

«Da pe Cesarul!»

«De necrezut! ne mai auzit! Aceasta nu se poate trece: aū să se întimple lucruri mari!»

«Se 'ntimplă chiar acum, — grăi argintarul cu ochii vioi. — O să vedeți la Hipodrom.

Mușat știa numai, că după liturghie Patriarchul va ieși dimpreună cu tot clerul și va fi dus în mare procesiune pînă la Patriarhie, iar lumea se adunase 'n calea lui, ca să-l aclame în tot drumul lui.

«Dar la Hipodrom ce are să fie?» — întrebă el.

Mulțimea, care-i ducea tot mai răpede înainte, iar îi despărți, și Manea, din ce în ce mai amețit, strîngea tot mai tare de pulpana lui Mușat, pe care-l socotia drept singurul mîntuitor al său din ghiarele bălaurului cu mii și mii de capete. Auzia vorbele soților săi, dar nu era 'n stare să le 'ntelegă. Știa că biserică e adunarea creștinilor, că liturghie e un fel de rugăciune și că Patriarchul e cel mai mare dintre preoți, dar hipodrom, Barda, Cesar și altele erau pentru dînsul vorbe fără de înțeles.

În apropierea Hipodromului, în sfîrșit, ei deteră peste mulțimea venită din cealaltă parte și se opriră în loc, fiindcă nu mai era cu putință să înainteze. Aci trebuiau, vrînd nevrînd, să se oprească.

Croitorul, om isteț, știa să se folosească de lungimea picioarelor sale și ținea, ca prietenii săi, care erau mai scurți, și mai ales Părintele venit de peste Dunăre, să le vadă toate tot atît de bine ca dînsul și să aibă ce povesti. El se uită dar peste capetele mulțimii împrejurul său, ca să găsească vre-un loc mai ridicat.

«Eurica! — strigă el de-odată, — țineți-vă după mine!

Peste drum, supt o poartă deschisă, el zărise o mare amforă de untdelemn.

Dînd iuruș prin mulțimea îndesuită, el trecu dincolo, scoase amfora pîntecoasă lîngă perete, o răsturnă și-i ridică pe mai mărunții săi prieteni pe ea.

«Țineți-vă unul de altul, — le zise, — și răzimați-vă de zid, ca să nu vă răsturnați!»

Așa și făcură. Amfora se clatina mereu supt picioarele lor, dar ei vedeau, vedeau acum și ei.

Nu e în lumea aceasta nimic mai mareț decît marea mulțime de oameni văzută dintr'odată, capete și iar capete cît pătrunde vederea, valuri de viețuitori cuprinși de neastîmpăr, bălaurul văzut în fioroasa lui întregime. E peste putință să vezi mulțimea fără să te simți pierdut în ea ca picătura în genunea adîncă, și Părintele Manea sta într'un fel de extas și privia, privia, privia, fără să se mai gîndească la pîntecul rotund al amforei de supt picioarele lui.

Croitorul însă, care mai văzuse asemenea balauri, nu-și uitase vorba.

«Nu mi-ai spus, — îi zise argintarului, — de ce l-a gonit Patriarchul pe Cesar din biserică».

«Care va să zică nici asta n'o știi!? — răspuse acesta. E de mult acum de cînd și-a gonit soția, ca să trăiască în neleguire cu nora sa.

«Cu nora sa!? — strigă Părintele Manea speriat. — Cu soția fiului său!?»

«Da, — răspuse Bociu, — cu soția fiului său».

«Se poate aici așa ceva!!»

«Nu se poate, — răspune iar Bociu zîmbind, — dar se face. Multe se fac aici, care nu se pot!»

«Și cine e spurcatul acela, căruia voi îi ziceți Cesar!?»

«Cesar e, — interveni croitorul, — cel mai mare după împăratul».

«Si împăratul nu-l alungă de la curtea lui!?»

«Împăratul, — îi șopti argintarul la ureche, — e mai și mai decât dinsul».

«Și mulțimea aceasta, — strigă! ărintele Manea, — nu dă năvală asupra lor, ca să-i spulbere!?»

«Vorbește mai încet, c'o pățim, — îi șopti iar argintarul, care era și om trăit în lume. — Lumea s'a adunat tocmai ca să-l ridice în slava cerului pe Patriarch, bătrînul cuvios, care a cutezat să-l gonească din biserică pe nelegiuitul Cesar».

«E om, Patriarchul, — strigă iar Manea, — om întreg.»

Din depărtare, despre Sfînta Sofia, se auziau din cînd în cînd strigătele furtunatice ale mulțimii; și pe ici pe colo străbătea printre ele corul clericilor, care cînta psalmii.

Procesiunea se pornise, și tot mai de aproape răsunau strigătele, tot mai deslușit se auzia cîntarea, iar Părintele Manea tot mai mult se pierdea pe sine însuși, privind cele ce se petrec în fața lui.

Se ivi în cele din urmă baldachinul strălucitor, supt care venia Patriarchul, dînd mulțimii binecuvîntarea arhierescă, se iviră ripidele de aur, se apropiè marea adunare de preoți îmbrăcați în odăjdii cusute în fir, și tot mai fioroase erau strigătele, tot mai deslușit se vedeau icoanele purtate în fața Patriarchului¹, tot mai mult se 'nnălțau inimile în auzul cîntării.

«Ce strigă? ce zic strigînd!?» — întrebă Părintele Manea, ca ieșit din minți.

«Strigă» *chaire*, — bucură-te — îi răspunse argintarul.

«*Chaire! chaire!* — strigă și Părintele Manea din toate puterile, deși mai era încă mult pînă la sosirea procesiunii în fața lor.

Acum, de dincolo, despre hipodrom, se stîrni de-odată o altă mișcare, mai vie și mai zgomotoasă, și lumea începu să se 'ndesuie dintr'acolo spre procesiune.

O mulțime de derbedei mascați ca preoți, unii cu bărbî lungi, alții spîni ca eunucii, îmbrăcați în odăjdii și călare unii pe catiri, alții pe măgari, ieșise din ipodrom și pornise spre Sfînta Sofia, cîntînd pe nas și bătîndu-și în fel de fel de chipuri joc de ceremoniile religioase. În frunte mergea un măscăriciu, care închipuia pe Patriarchul Ignatie cu mitra 'n cap, de braț cu altul, care închipuia pe Papesa Ioana cu tiara papală. Amîndoi binecuvîntău mulțimea, făcînd strîmbături și schime nerușinate și pupîndu-se ca niște caraghioși din cînd în cînd.

Nu erau mișeii aceștia oameni luați în simbrîie, ci fii de ai celor mai de frunte familii, cari-și puseseră slugile să ridă cu hohot și să îmbăbăteze lumea a striga «*chaire! chaire!*»

Iară mulțimea, care venise ca să-l ridice pe Patriarch în slava cerului, luată răpede, rîdea și, ea cu hohot și striga ca cuprînsă de spasmiuri: «*chaire! chaire!*»

Părintele Manea sta 'nmărmurit pe amfora șovăitoare și nu se putea desmetici.

În clipa cînd cele două procesiuni au ajuns față 'n față, s'a făcut pe de o dată liniște adîncă, apoi s'a stîrnit o 'ncăierare năpraznică, din care nu mai putea, par'că, nimeni să iasă neschilodit.

«Împăratul, — strigă Bocîu, argintarul mărunt și cu ochii vioi. Iată, vedeți, colo călare pe armăsarul negru, e Vasilie, Macedoneanul, iar lîngă

¹ Sfîntul Ignatie, care a fost înlocuit cu Photie, căpetenia gardei.

el, pe calul cellalt, e Împăratul. Acum se dă jos și iată-l, intră și el în rind cu ceilalți.

Nici n'ar fi prețuit nimic întregul mascarlic, dacă împăratul n'ar fi luat și el parte. Vasile a luat dar însărcinarea de a-l duce pe neștiute la hipodrom, și nu era cu puțință ca el să vază alaiul caraghios și să-și stăpînească pörnirea de a lua parte la el.

«Iată și Împăratul! — răsuna dar din toate părțile, și un fior rece trecu prin mulțimea fără de număr.

Patriarcul sta cuprins de adîncă durere sub baldachinul strălucitor.

Între călugării totdeauna zeloși erau însă mulți, cari în mînia lor ar fi voit să răzvrătească mulțimea cuprinsă de vie emoție și să dea năvală înnainte.

«Înnapoi la Sfînta Sofia! — strigă Ignatie cînd i se spuse că Împăratul se află și el în fața lui.

O nouă și mai îngrozitoare învîlmășeală se produse acum. Erau mulți cei ce nu voiau cu nici-un preț să se întoarcă înnapoi și stăruiau, răcnind mînioși, ca lumea să meargă înnainte. Ici colo, agenții lui Barda provocau mulțimea batjocorindu-l pe Patriarh, și izbutiseră a începe încăierările. Lumea mai depărtată, care nu se dumirise încă asupra celor ce se petrec, sta zăpăcită 'n loc, și era peste puțință ca procesiunea, întoarsă odată, să se poată pune în mișcare spre Sfînta Sofia, iară derbedeiî rîdeau cu hohote, se strîmbau, făceau fel de fel de opintiri, ca să stîrnească risetele privitorilor. Părintele Manea sta cuprins de fiori pe amfora pîntecoasă. Desmeticit încetul cu încetul, el înțelesese în cele din urmă că toate aū fost puse la cale spre a-l face de rîs pe vrednicul Archiereu, care gonise din biserică pe spurcatul de Cesar. Dacă'ar fi avut la dînsul securea cu care lovise pe Budac¹, ar fi sărit și ar fi dat cu ochii închiși unde nemerește.

«Nemernicilor! — strigă el cît îl țineaū puterile. Nu vi-e rușine să suferiți în mijlocul vostru o spurcăciune de om ca Cesarul! Un ticălos e Împăratul vostru, mai prost, mai prost, decît măgarii, pe care călăriți. Jos cu ei! la o parte!»

«Taci, te rog — stărui argintarul, cuprins de spaimă, — c'ar putea să te înțeleagă cineva.

«Voiesc să mă înțeleagă!» — îi răspunse Manea.

«De ce să-ți pui însă capul în primejdie! — întîmpină croitorul.

Nu prea erau însă prin apropiere oameni cari puteau să-î înțeleagă româneasca.

Unul era, care, fiind rob la Bulgari, fusese dus peste Dunăre, unde stătuse cîtva timp și-î cunoștea pe Munteni, iar acesta era Vasilie, Macedoneanul, — destul și el singur².

Auzind strigătele, el se întoarse spre partea din care-î veniau, și ochii lui ageri se opriră asupra tînarului scos din sărite.

«Mișeilor! — strigă iar acesta uitîndu-se, cînd la croitor, cînd la argintar.

De ce m'ați înșelat!? De ce m'ați adus aici!? Ce vreți cu mine!?

De ce m'ați făcut să văd scîrbele aceste!?»

Pierzîndu-și apoi echilibrul, amfora de sub picioarele lui se rostogoli și el căzu dimpreună cu argintarul, răsturnînd claie peste grămadă pe cei ce li se aflau în cale. Era lucru de rîs această cădere a lui, și lumea rîdea cu hohote. Mai de rîs încă era deznădăjduirea lunganului, care căuta în toate părțile, strigînd mereu: «Unde e popa!?»

IOAN SLAVICI.

¹ Căpetenia cetei bulgare, care răpise pe preuteasa.

² Vasile Macedoneanul, care în urmă a ajuns Împărat, trăise cîtva timp pe țărul stîng al Dunării.

GLASUL NOȚII

— LEGENDĂ —

Din mîndrele-î palate pornit-a Iacob Craiul
 Și-a boierimii floare-î alcătuește alaiul,
 Si vin copii de casă purtînd a țerii steme
 Și tropotă în rînduri ostași în lucii zale,
 Vlădici, curtenî și sfetnici în jur se mișc' agale,
 Iar buciume răsună, vestind din vreme 'n vreme,

Că nou stăpîn a pus

Azi țerii Cel de Sus!..

Și'n ulițele strîmte norodul vine 'n gloată,
 În vechea Capitală e strînsă lumea toată,
 Căci vrut-a 'ntreaga Scoție pe noul Craiū să-l vază,
 Cînd pune-va pe frunte-î crăiasca lui cunună...
 Și-așa norodu 'n pilcuri tot vine, tot s'adună
 Și-n jurul catedralei ca val de val s'așează ;

Și dornic ei privesc

Măreț alaiū domnesc.

Și toți spre Iacob cată cu jale și uimire,
 Căci fața lui de ceară dă crunt' adevărire
 La zvonul cum c'azî noapte pornit-aū niște șoapte
 Chemînd pe Craiū pe nume, și mulți se înfioară,
 Căci auzit-aū glasul, și știū, că va să moară
 Orîcinē p'al lui nume strîgat e 'n miez de noapte.

Și Craiul lor, ei vād,

Ursit e la prăpād...

Și-acuma întreg alaiul la pragul sfînt s'oprește.

Descălecat-a Iacob ș'urmat de toți, pășește

Și dă să între 'n tindă, cînd sus, pe boltă, iată,

În vajnică năvală puhoi de nori grămadă

Întunecă lumina, de fac să nu se vadă

Nici om cu om, și 'n noapte se schimbă ziua 'ndată,

Și'n beznă stau în drum

Norod și Craiū acum.

Ș'un glas pustiu și jalnic pornește să uiască:

«Pe Iacob, Craiul Scoții, rugat-am să poștească.

La noi !..» Și-amute glasul, iar norii se despică

Și într'o clipă cerul e iar ca măi nainte...

Mulțimea-î împietrită, iar Craiul, scos din minte...

Se clatină ca frunza, i-î părul ghem de frică

Și-n jurul lui toți tac,

Și 'ntr'una cruce-și fac.

Trecut-aū d'atunci zile și'n fiecare noapte
 Norodu-aude veșnic aceleași triste șoapte,
 Pornind de ling'o cruce din margenea cetății.
 «Pe Iacob, Craiul Scoții, rugat-am să poștească
 La noi!..» Și-aude Craiul: «Hei, vor să mă 'ngrozească
 Dușmanii mei — gîndește —, dar fi-va ziua plății,
 Cînd prinde-i-voiū, și vii
 Pe rug i-oī jupui!..»

Căci el o duce bine și are străji o droaie:
 L-aū mîngîiat curtenii, și-acum nu se 'ncovoiaie
 Sub negura de gînduri, că-ī domn de-acū și'n tihnă
 Petrece-va la Curte-ī... Și-a pus și paznici sute
 La cruce, ca să-ī prindă pe dușmanul ce-asmute
 Asupră-ī groaza morții, lipsindu-l de odihnă...

Dar pînda-ī fu 'n zădar. —

Grăit-a glasul iar:

«Pe Iacob, Craiul Scoții, rugat-am să pōștească
 La noi!..» Și, nopti într'una, el făr' să contenească
 Grăia așa... Și, iată, că 'ntr'un amurg de sară
 Veni la Curte vestea că dat-aū crunt năvală
 Dușmanii peste graniți, și-atuncea, plini de fală,
 Se strînseră boierii și Craiului jurară,

Că 'n luptă 'n preajma sa,

Ei neclintii vor sta!..

Și fără de zăbavă s'adună 'ntreaga oaste,
 Călări în negre zale, pe cai cu fier la coaste,
 Pedestri cu lungi suliți, cu arcuri și cu flinte,
 Și mulți boieri în aur lucind măreț la soare,
 Vin toți plini de dorință, la luptă 'n grăb să zboare.
 Și-abia grăit-a Craiul: «ostași, de-acu 'nainte!..»

Și 'n ropot prelungit

La lupt'aū și pornit...

S'aū dus și 'n a lor urmă cetatea stă pustie,
 Și n'apucat-a noaptea cu ziua să se 'mbie,
 C'același glas amarnic chemă de lingă cruce
 Pe Craiū ca ș'altă dată... Și-l auzia norodul:
 «De mult doar Craiul nostru și-a ascultat prohodul»,
 Grăesc, și plini de jale știū bine că se duce

Să piară Craiul lor

În focul luptelor!..

Și 'n adevăr pe dușman nici dete să ciocnească
 A Craiului oștime, că 'n frunte. să-l izbească,
 Și zboară o secure și 'n sînge bietul cade,
 Și crunt măcel se 'ncinge pe pieptu-ī plin de zale,

Și luptă boierimea prin dușmani să-și iea cale,
 Vrînd leșu-i scump să scape, dar geaba, căci li scade
 Mulțimea, și'n curînd
 Ei pier cu toți pe rînd.

Și 'n noapte pe cîmpie culcată-î oastea 'nfrîntă,
 Căci datu-i-a dușmanul o prea cumplită trîntă...
 Și zace Craiul Iacob încunjurat de leșuri,
 Și nimenea nu vine să-î cate de 'ngropare,
 Cînd iată, mare, colo, prin împînzita zare,
 Trei cavaleri în negru apar zburînd pe șesuri,
 Și vin pe-al luptei plaiu
 Și stat-au lîngă Craiū.

Și trupu-î ieaū și'n beznă s'azvîrl cu toți d'odată,
 Și tocmai spre cetate, la crucea blestemată,
 Crăiescul leș ei lasă, pe veci să s'odihnească...
 Și ca prin vraj' atuncea pe loc amute glasul,
 Ce tot chema pe Craiul: de-acum venise ceasul,
 Ca trista lui poftire cu vîrf să se 'nplinească:
 Sub cruce 'nșepenit
 Fu Craiu 'n zori găsit!..

I. M. MARINESCU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICĂ

Între altele, foarte multe, îi lipsia Bisericii romîne din regat un anuar cum se cade. Idealul ar fi fost să se aibă unul, într'un format ușor de întrebuițat, care să dea o scurtă caracterizare istorică și statistică a fiecărei parohii, avînd în același timp, ca introducere, o răpede ochire asupra dezvoltării Bisericii noastre. Această ochire e de nevoie numai în cel d'întăiu anuar, și nu trebuie să se tot repete în celelalte. În acestea iarăși nu se mai cere înșirarea datelor statistice, ci numai arătarea schimbărilor. O mare muncă decî la început, și apoi ținerea în curent a publicației de temelie. Casa Bisericii avea mijloacele și puterile trebuitoare pentru aceasta.

Casa Bisericii n'are dreptul de administrație decît asupra averii bisericilor ortodoxe. Dar de Ministeriul de Culte atîrnă materialicește și celelalte «culte» (vechiu barbarism, ce nu se mai poate schimba) ale locuitorilor Romîniei, Romîni și neromîni. Până mai ieri Ministeriul însuși nu știa ce e cu dîsele și care-î sînt atribuțiile de supraveghere și control. Ministeriul era dator decî să lămurească, lămurindu-se și pe sine, în această privință.

S'a dat însă, cu o frumoasă copertă, într'un mare volum de 333 pp. în 4°, o singură publicație, care nu poartă titlul de anuar, ci acela de «Biserica ortodoxă și cultele străine». Administratorul de pînă acum al Casei

Bisericii, d. Gîrboviceanu, a luat asupra-și grija alcătuirii. Statistica o avem, ochirea istorică nu lipsește. Pentru scopurile administrative această carte va servi fără îndoială foarte bine. Pentru cercetătorii științifici, pentru cetitorii obișnuiți, cari au dreptul să știe și astfel de lucruri, pentru străini, ar trebui totuși ce s'a arătat mai sus. Parochul e mai puțin interesant pentru ei decît parochia, leafa și vechimea lui decît vechimea și împrejurările bisericii. Lucrările, studiile al căror program e arătat mai sus, trebuie făcute decî cîndva. Escelentul schematism al Mitropoliei romîne unite din Ardeal, tipărit în anul jubilar 1900, poate servi ca model, din toate punctele de vedere.

* * *

O surprindere a fost pentru mulți vederea întâiului număr dintr'un nou an al «Archivei societății științifice și literare din Iași». Revista ieșană a părăsit cîteva din tradițiile care-i dădeau o vădită originalitate până acum: tiparul cu litere șterse, hîrtia rea și acel ton sigur de oameni cari știu că nu mai sînt alții afară de dinșii în toată lumea lui Dumnezeu.

Sînt chiar ilustrații, cu clișeele despre Iași, luate din cartea d-lui N. A. Bogdan. Un clișeu se vede și pe copertă. Cîte un *en tête* artistic, și se făgăduiesc alte lucrări de artă. O înștiințare arată că sarcina redacției a trecut de la nu mai știu cine la d. A. D. Atanasiu.

D. Atanasiu publică în fruntea acestui n-r d'întăiu și o frumoasă lămurire, pe care n'ar iscăli-o nici-unul dintre innaintașii săi. D-sa zice că «Arhiva» a represintat atîția ani de zile mișcarea literară din Moldova, că s'a menținut într'un ton demn, necoborîndu-se «pe terenul polemicilor veninoase», că a păstrat în Iașii dezgustați de toate o scînteie de idealism și că acum, «sporită cu puteri nouă», ea va urma «nobilă luptă pe care, împreună cu alții, o întreprindem pentru realizarea aspirațiilor și idealului adevăratei culturî românești».

Între acești «alții» ni facem singuri un loc de frunte. Asupra noastră luăm și observația de la început că «nimic nu poate fi mai nedrept că atitudinea unor capete eminente și a unor reviste, de curînd născute, cari ne ignorează».

Ba, foarte dreaptă e această atitudine, d-le Atanasiu, și iată de ce.

Într'o vreme cînd cultura românească bojbăia ca îndreptare, «Arhiva» a început științific, ca organ al profesorilor Universității din Iași. Tot ce poate fi mai bine. Apoi, fără program, fără scop și fără autoritate literară, d. A. D. Xenopol a adaus-o cu literatură curată, care a fost, statornic, slabă. De la un timp, d-sa a crezut că nu e bine încunjurat, și a voit să-și aibă revista proprie, «Reînvierea» care, cum se știe, a «remurit». Atunci s'au grăbit să iea din minile sale revista, compromisă cu totul, doi profesori, străini de literatură și, cu toată munca vrednică de mulțămîntă a unuia din ei, lipsiți de mijloacele ce trebuie pentru a stăpîni, conduce și încălzi. «Arhiva» ajunse cum e mai rău, și tipări tot ce se poate și nu se poate închipui: demn de altminterea fără îndoială, — o recunoaștem.

Ce s'a mai întîmplat? Unii profesori ai Universității, d. Xenopol, și încă mai mult «dulcele pedagog» I. Găvănescul, au vrut să rupă legăturile dintre tineretul ieșan și mișcarea literară și științifică de aici, pe lângă care ei apăreau așa de șterși. Vorba de pe catedră face mult, legăturile personale, foarte mult, și această isolare a Iașilor s'a îndeplinit. În curentul nostru harnic, înviator (nu reînviator) a rămas doar prietenul Cuza. «Arhiva» și «Cultura Română» s'au unit pentru a combate stricătoria școală bucureșteană (cu Bucureștenii ca autorul acestor rînduri, Bucureștean din Botoșani, față de Moldovenii din Buzău!), adăugînd chiar așa un fel de mic program «moldovenesc», a cărui influență binefăcătoare se vede cît de colo. Resultatul a fost că, afară de ralierea unor elemente rele sau desorientate la zisa și așa zisa «Cultura Română», tineretul ieșan a părăsit cu totul, dar cu *totul* cele două reviste. «Făt Frumos» din Bîrlad apărui ca o protestare, se menținu și învinse în scurtă vreme.

Astăzi lucrurile încep a se lămuri și mai bine. Atacurile piezișe ale criticilor puerili din vechea «Arhivă» încetează, și se atrage atenția «unor capete eminente» asupra faptului că este încă o «Arhivă», care vrea să trăiască și să fie bună. Primim vestea cu toată bucuria. Dar, pe lângă declarație, mai trebuie ceva: așume ca «Arhiva» să se ralieze hotărît și statornic la direcția sănătoasă pe care o înfățișează astăzi tot ceia ce literatura noastră are mai cinstit și mai de talent.

BCU Cluj Central University Library Cluj

N-1 4 al «Luceafărului» are ilustrații în legătură cu izbînda deputaților activiști. O frumoasă poezie și o bună traducere de Goga (dar din acel afectat Gerhard Hauptmann căruia nici-o traducere bună nu-i poate da un înțeles). D. Sextil Pușcariu apreciază volumul «Dureri înnașuite» al lui Sadoveanu. În «Cronică» fragment dintr'o scrisoare a d-lui Zaharia Birsan, pentru a se vedea de ce d-sa nu vrea să mai joace teatru în Ardeal (din scrisoare se vede că-i lipsește entuziasmul și că, într'o civilizație începătoare, pretinde căi triumfale și mecenatism florentin). «Cronica» în genere e necompletă și slabă de citeva n-re, și acestea de astăzi nu sînt timpuri cînd se îngăimează față de oameni și curente, ci se pronunță și se luptă. Ajung cei răi ca să sprijine și să cruțe ambițiile neîndreptățite prin talent și vederi drepte. Cu bunătatea mălăiață am ajuns unde sîntem, de are dreptul oricine să-și facă mendrele.

* * *

Vești culturale bune, una și una, și care dovedesc un mare progres.

1. D. Măiorescu, candidînd pentru locul de senator al Universității din București, a fost învins de d. Gr. Ștefănescu, profesor de geologie. Micimea de suflet, interesul desfrînat și prostia pot face multe minuni. Unii din vinovați s'au și grăbit a striga de bucurie prin ziare și reviste. Ca un vrednic *pendant* la această ispravă, Universitatea din Iași — *par nobile... sororum!* — a preferat pe cunoscutul pedagog foarte dulce, d. Găvănescu, autorul

citorva cărți îndoielnice și unui mare număr de patente injurii, altui bătrîn de o înaltă moralitate și de o exemplară cinste, d-lui Poni.

2. S'a creat un loc de inspector pentru Artele Frumoase. Inspectorul trebuie să înceapă, Artele Frumoase vor veni de la sine.

3. Prin multe manopere de artă foarte urită d. St. O. Iosif, poetul nostru iubit, a fost dat afară, nemotivat și nedrept, din postul de custode al Museului Aman, unde simțul de dreptate al ministrului Haret îi crease un colț de siguranță și liniște.

O mare operă de îndreptare se îndeplinește cu răpegiune. Ea tinde să înlătore aceste valori ale trecutului care se cheamă cinste, glorie curată, talent. Și cîte un desorientat bate din palme copilărește, pe cînd șmecherii rîd înfundat.

* * *

Ziarul german «Bukarester Tagblatt» dă asigurarea simpatiilor sale pentru poporul nostru și interesului ce poartă pentru cultura lui: cea mai bună dovadă o va da, întemeind și păstrînd statornic o rubrică pe săptămîină pentru această cultură, care *este* și trebuie știută și în străinătate

N. IORGA.

CUGETĂRI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Caritatea nu e banul, ci aurul sufletului tău în care-l înfășuri.

*

«Proprietatea e un furt?» Cea *nespornică*, da.

*

Pentru fiecare om e un drum către fericire: acela pe care e *chemat* să meargă. Ceî mai mulți nu-l găsesc nici-odată. Ceî cumiți încearcă până la moarte. Ceî mai proști se trintesc la pămînt și plîng că sînt nenorociți.

*

Oracolul care e întreat prea adese ori, tace. Iea aminte, scriitorule.

*

Ceî mai mulți oameni nu pot vorbi totdeauna cu sufletul lor. Uniî nici-odată. Numai zeii staî totdeauna în altar, iar preoții în anumite ceasuri.

*

Un Dumnezeu care pedepsește e un Dumnezeu care nu prevede. Și ce trist e un Dumnezeu ce se bucură de pedeapsă!

*

Minunile ar fi oarecum ca erata la legile lui Dumnezeu.

*

Un om bun nu e acel care face bine, ci acel care se bucură de bine.

X.